

LBRIS | We know
LUCIAN DIN SAMOSATA

SCRIERI ALESE

Traducere
RADU HÂNCU

Prefață de
GABRIELA HÂNCU

Editura MondoRo
București

CUPRINS

Cum trebuie scrisă istoria /	9
Dialogurile zeilor /	35
Prometeu sau Caucazul /	49
Filozofii la mezat /	58
Timon sau mizantropul /	74
Icaromenipp sau călătoria dincolo de nori /	97
Menipp sau evocarea morților /	115
Charon sau privitorii /	127
Dialogurile morților /	143
Despre parazit sau dacă există o meserie a paraziților /	156
Despre dans /	180
Scrisoare către Nigrinos /	204
Nigrinos sau despre cum trebuie să fie un filozof /	204
Îndoita învinuire sau tribunalele /	220
Pescarul sau înviații /	242
Despre păcă, căreia nu trebuie să-i dăm lesne crezare /	266
Cărturarii în slujba oamenilor sus-puși /	278
Toxaris sau prietenia /	303
Despre moartea lui Peregrinos /	335
Alexandru sau profetul mincinos /	350
Din pătimirile lui Zeus /	374
Note /	400

Hefaistos¹ și Apollon²

1. *Hefaistos*: Apollon, văzut-ai pe copilașul Maiei³, pe care ea-l aduse de curând pe lume? Cât e de frumos, cum zâmbeste tuturor! Și, încă de pe acum, arată că va fi un binefăcător!

Apollon: Hefaistos, pruncul ăsta un binefăcător? Oare nu e mai hârșit în ticăloșii decât însuși Iapetos⁴?

Hefaistos: Cum ar putea săvârși ticăloșii un plod abia născut?

Apollon: Întrebarea asta pune-i-o lui Poseidon, căruia i-a șterpelit tridentul! Sau întreabă-l pe Ares, căruia, pe nesimțite, i-a scos sabia din teacă. Nu-ți mai spun că pe mine m-a lăsat fără arme, despuindu-mă de arc și de săgeți.

2. *Hefaistos*: Pruncul ăsta, care de-abia se ține pe picioare și care e încă înfășurat în scutece?

Apollon: Numai să se apropie de tine, Hefaistos, și ai să-ți dai tu seama!

Hefaistos: Păi a stat până mai adineauri pe lângă mine.

Apollon: Ce spui?! Și mai ai încă toate unellele? Nu ți-a șterpelit nimic?

Hefaistos: Le am pe toate, dragă Apollon.

Apollon: Ia uită-te mai cu băgare de seamă!

Hefaistos: Pe Zeus, nu văd unde ar putea să-mi fie cleștele!

Apollon: Ai să dai tu de el pe undeva, prin scutecele copilului.

Hefaistos: Atât de iute e de mână, de parcă s-ar fi îndeletnicit cu furtul încă din burta maică-si!

3. *Apollon*: Dar l-ai auzit ce bun e de gură și cât de repede și de atrăgător știe vorbi? Ba încă mai vrea să ne fie și slujitor. Chiar ieri l-a provocat pe Eros la trântă și l-a învins. Nu știu cum îi puse piedica, dar, cât ai clipi, l-a și pus la pământ. Apoi, în timp ce primea laudele, a șterpelit brâul Afroditei, care tocmai îl îmbrățișa pentru izbândă. Lui Zeus, care hohotea de râs, i-a furat sceptrul. Și până și trăsnetul i l-ar fi furat, dacă n-ar fi fost prea greu, și focul lui prea tare.

Hefaistos: Tare iscusit mai e și pruncul ăsta!

Apollon: Dar să-l vezi ce meșter e în muzică!

Hefaistos: Cum ți-ai putut da seama?

4. *Apollon*: A găsit – nici eu nu știu pe unde – o broască țestoasă moartă și din carapacea ei și-a făcut pe loc un instrument muzical. De carapace a prins niște brațe, le-a legat printr-o stinghie, a pus un căluș și, cu niște chei, a întins șapte coarde. Apoi a început să cânte, și încă tare gingaș și armonios, scumpe Hefaistos! Iată de ce eu, care de atâta amar de vreme îmi dau osteneala să cânt din ceteră, îl pizmuiesc. Maia îmi povestea că nici noaptea nu stă locului în cer, ci, fiind de felul lui tare iscoditor, coboară până și în lăcașul lui Hades, ca să mai șterpelească și de pe acolo câte ceva. Băiețelul ăsta are și niște aripi, și-a mai născocit și o vargă care face minuni; mulțumită ei, mână sufletele și-i conduce pe morți sub pământ.

Hefaistos: Eu i-am dat-o, ca să se joace cu ea.

Apollon: Iar cleștele ți l-a șterpelit, fără îndoială, ca să te răsplătească.

Hefaistos: Bine că-mi aduseși aminte! Mă duc să-l iau îndărăt, dacă – precum spui – am să i-l găsesc în scutece.

VIII

Hefaistos și Zeus

Hefaistos: Ce trebuie să fac, Zeus? Am sosit, cum mi-ai cerut, aducând cu mine securea atât de bine ascuțită, încât, la nevoie, ar putea dintr-o lovitură să despice și-o piatră.

Zeus: Prea bine, Hefaistos! Haide, crapă-mi capul cu securea!

Hefaistos: Mă pui la încercare? Vrei să știi dacă nu cumva sunt nebun? Cere-mi ceea ce ți-ai pus în gând să-mi ceri!

Zeus: Dar tocmai asta vreau: să-mi despici capul! Dacă nu mă ascuți, ai să ai de-a face – și nu pentru întâia oară – cu mânia cea peste fire a lui Zeus. Trebuie să lovești însă cu sete și fără zăbavă. Durerile facerii mă omoară și nu mai știu unde mi-e capul de mult ce mă chinuiesc.

Hefaistos: Ia seama, Zeus, să nu facem vreo greșală! Într-adevăr, securea mi-i foarte tăioasă, și nu fără să curgă sânge naște; nașterea nu va fi nici așa cum ar putea-o face Eiletyia⁵.

Zeus: Îți cer doar să lovești, Hefaistos. N-ai teamă! Știu eu ce foloase voi trage.

Hefaios: Măcar că nu vreau, am să lovesc totuși, că nu se cade, desigur, să-nfrunt porunca ta. Dar ce văd? O fecioară înarmată!¹ Vai, Zeus, ce chinuri îți frământau creierii! Fără îndoială că pe bună dreptate te-apucaseră furiile, când sub meningeă ta purtai vie o fecioară atât de mare, și pe deasupra încă și înarmată! Nu mi-ar fi trăsnet prin minte că ai în loc de cap o tabără ostășească. Fata noastră face într-una sărituri, joacă pyrrhicul⁶, agită scutul și se pregătește s-arunce lancea, parc-ar fi stăpânită de-o pornire zeiască! Ceea ce le întrece pe toate e că, în câteva clipe, sub ochii noștri, fata s-a făcut nespus de frumoasă. Iată-o acum în floarea vârstei! Are ochii verzi-albăstrui, iar coiful îi sporește frumusețea. Dar ce să mai lungesc vorba? Dăruiește-mi-o, rogu-te, drept plată pentru moșit! Logodește-mă de îndată cu ea!

Zeus: Îmi ceri un lucru cu neputință, *Hefaios*. Căci fata vrea să rămână fecioară. În ce mă privește, nu mă împotrivesc.

Hefaios: Iată tocmai ce doream. Restul lasă-l pe seama mea! Nu peste multă vreme am s-o răpesc.

Zeus: Dacă spui că ăsta nu-i un lucru greu, n-ai decât să-ți împlinești gândul. Eu știu prea bine că râvnești ceea ce nu poți avea.

IX

Poseidon și Hermes

1. *Poseidon*: Hermes, oare mi-e îngăduit să-l văd pe Zeus?

Hermes: Nu, *Poseidon*.

Poseidon: Totuși, vestește-l că am venit.

Hermes: Îți spun să nu mai stăruie: nu e clipa nimerită. Acum nu poți să-l vezi.

Poseidon: Nu cumva o fi împreună cu Hera⁷?

Hermes: Nu! E vorba despre altceva.

Poseidon: Pricep! E împreună cu Ganymede⁸.

Hermes: Te înșeli! Zeus se simte foarte rău.

Poseidon: De ce oare o boli? Ciudat lucru îmi spui, Hermes!

Hermes: Mi-e rușine că trebuie să rostesc asemenea vorbe, dar așa stau lucrurile!

Poseidon: Te rușinezi de mine, de unchiul tău?

Hermes: Zeus a născut adineauri, *Poseidon*.

* Zeița Pallas-Athena (n.t.)

Poseidon: Drept cine mă ieși? Cum ar putea Zeus să nască? Cu cine-o fi zămislit copilul? Nu pot să cred că-i androgin? Să nu fi știut noi lucrul ăsta? Dar nici pântecul nu-i crescuse!

Hermes: Ai dreptate. Dar nu în pântec își purta el plodul.

Poseidon: Acum înțeleg: și de astă dată plodul i s-a născut din cap, așa cum i s-a întâmplat și cu Athena! La el, din țeastă vin nașterile.

Hermes: Nu! Pe copilașul Semelei⁹ îl purta în coapsă.

Poseidon: Grozav mai e! Își ține plozii și-i naște prin toate părțile trupului! Dar cine-i Semele?

2. *Hermes:* O tebană, una din fiicele lui Cadmos. Împreunându-se cu ea, Zeus a lăsat-o grea.

Poseidon: Așadar, Hermes, în locul ei a născut Zeus!

Hermes: Chiar așa! Măcar că un lucru ca ăsta e greu să-ți treacă prin minte. Hera, care știi cât e de geloasă, a amăgit-o pe Semele și a înduplecat-o să-i ceară lui Zeus hatărul de-a veni la ea cu fulgerele și cu trăsnetele lui. Iar Zeus s-a lăsat, la rândul lui, înduplecat și-n fulgere a venit la ea! Dar flăcările au cuprins casa Semelei, care a pierit mistuită de foc. Atunci el mi-a poruncit să-i spintec femeii pântecul și să-i scot plodul, ce nu ajunsese încă la soroc – era doar în a șasea lună – și să-l aduc lui. I-am împlinit porunca întocmai. Atunci Zeus și-a despiciat coapsa și a vârat copilul înăuntru, ca să-și împlinească sorocul acolo. Acum, în a treia lună de la treaba asta, l-a născut. Vezi dar că din pricina durerilor facerii se simte rău Zeus.

Poseidon: Și copilașul unde se află?

Hermes: L-am dus la Nysa și l-am încredințat nimfelor să-l crească. I s-a dat numele de Dionysos.

Poseidon: Prin urmare, fratele meu¹⁰ îi este acestui micuț Dionysos și tată și mamă.

Hermes: Fără îndoială! Dar acum mă duc să caut apă pentru rana lui, și să-i dau toate îngrijirile care se dau de obicei lăuzelor.

XIII

Zeus, Asclepios 11 și Heracle

1. *Zeus:* Asclepios și Heracle, încetați odată cu sfada voastră! Nu vă deosebiți cu nimic de muritori. E foarte urât ceea ce faceți, cu atât mai urât cu cât o faceți la ospățul zeilor!

Heracle: Oare îngădui tu, Zeus, ca spițerul acesta să stea înaintea mea la masă?

Asclepios: Pe Zeus, de bună seamă, că sunt mai de ispravă decât tine!

Heracle: Și pentru ce, trăsmitule? Fiindcă Zeus te-a lovit cu fulgerul când ai săvârșit ceea ce soarta nu îngăduia? Acum ți s-a făcut din nou parte – și numai din milă – la nemurire.

Asclepios: Tocmai tu să mă ocărăști că am fost pradă flăcărilor! Poate ai uitat, Heracle, că și pe tine te-a mistuit focul pe muntele Oita¹².

Heracle: Dar nu se potrivește și nici nu seamănă felul meu de viață cu felul tău de-a trăi! Eu sunt fiul lui Zeus, și cât m-am trudit, cât de greu m-am opintit ca să fac mai curată viața oamenilor, luptând împotriva fiarelor, pedepsindu-i pe nelegiuiți! Pe câtă vreme tu nu ești decât un culegător de ierburi și un pehlivan hoinar. Poate că te pricepi să-i lecuiești pe cei bolnavi, dar n-ai dat dovadă de nicio înfăptuire vrednică de-un bărbat.

2. *Asclepios:* Ai uitat, se vede, că ți-am tămăduit arsurile când odinioară te-ai înălțat aici pe jumătate făcut scrum, căci trupul ți-a fost mai întâi pârjolit și apoi mistuit de jarul rugului. Cât despre mine, cel puțin n-am fost rob, n-am scărmanat lâna în Lydia și n-am purtat veșmânt de purpură. Omfale nu m-a lovit cu sandala-i de aur, nici smin-teala nu m-a apucat, ca să-miucid odraslele și nevasta¹³.

Heracle: Dacă n-o mai slăbești cu ocările, ai să afli pe dată că nemurirea nu-ți e de prea mult folos. Am să te înșfac și am să te arunc cu capul în jos, din cer pe pământ. Și nici Paian¹⁴ nu va putea să te tămăduiască, pentru că ai să-ți zdrobești țeasta.

Zeus: Lăsați sfada, vă spun! Și nu ne mai tulburați adunarea. Altminteri, vă alung de la petrecere pe amândoi: Este drept încă, Heracle, ca Asclepios să se așeze la masă înaintea ta, pentru că el a murit mai întâi.

XX

Judecarea zeitelor

Zeus, Hermes, Hera, Athena, Afrodita, Paris sau Alexandros

1. *Zeus:* Hermes, ia mărul pe care-l vezi și du-te în Frigia la feciorul lui Priam¹⁵, care-și paște boii pe creasta Gargaros, de pe

muntele Ida. Vorbește-i precum urmează: "Zeus, care știe că tu, Paris, ești un om frumos și priceput în de-ale dragostei, îți poruncește să hotărăști care dintre aceste zeițe e cea mai frumoasă, și aceleia îi va reveni, ca răsplată a biruinței în întrecere, mărul¹⁶". A sosit vremea ca și voi, zeițelor, să plecați și să vă înfățișați la judecată. Eu însă nu primesc să fiu judecător, căci îmi sunteți la fel de dragi și – de-ar fi cu puțință – tare m-aș bucura să vă știu pe toate biruitoare! Și apoi, dând întâietate frumuseții uneia dintre voi, stârnesc, fără să vreau, ura celorlalte. Iată pentru ce nu pot fi eu judecătorul de care aveți nevoie. De altminteri, tânărul frigian la care mergeți e de neam regesc și se înrudește cu Ganymede al nostru. Cu toate că e un om simplu, țaran de la munte, nu trebuie să-l socoliți nevrednic de a privi frumusețea voastră.

2. *Afrodita*¹⁷: Cât despre mine, Zeus, chiar dacă l-ai pune pe Momos judecător, nu m-aș codi să mă înfățișez fără teamă privirilor lui. Într-adevăr, ce meteahnă ar putea să-mi găsească? Se cade însă ca omul despre care vorbești să fie pe placul acestor zeițe.

Hera: Nici nouă nu ni-e teamă, Afrodita, chiar dacă Ares al tău ar fi să fie arbitru. Așadar, noi încuviințăm să ne fie judecător acest Paris, oricine-ar fi el.

Zeus: Împărtășești și tu părerea asta, fiica mea? Ce-ai de spus? Întorci capul și te roșești la față? Desigur așa obișnuieți voi, fecioarele, să vă rușinați de astfel de lucruri. Totuși faci semn că te învoiești. Hai, pomiiți-o! Iar cele ce veți ieși înfrânte să nu vă încladați pe judecător și să nu-i faceți tânărului niciun rău. Că doar nu-i cu puțință să fiți toate deopotrivă de frumoase.

3. *Hermes*: Să mergem în Frigia. Am să vă slujesc călăuză, iar voi urmați-mă și nu zăboviți. Aveți toată încrederea! Îl cunosc pe Paris: un tânăr chipeș, priceput în ale dragostei și tare iscusit în a judeca neînțelegeri de soiul ăsta. Nu va judeca în chip ușuratic.

Afrodita: Mă bucură tot ceea ce-mi spui. Dacă vom avea parte de o judecată dreaptă, aceasta va fi în folosul meu. Dar Paris ăsta e oare burlac, sau își împarte viața cu vreo femeie?

Hermes: Nu s-ar putea spune că-i burlac, dragă Afrodita.

Afrodita: Cum adică?

Hermes: După câte știu, sub același acoperământ cu Paris locuiește o femeie frumușică, de fel de pe muntele Ida, și cu apucături

IBRIS | We know books

țărănești, așa ca din creierii munților. Îmi pare însă că tânărul nu se prea uită la ea. Dar pentru ce-mi pui asemenea întrebare?

Afrodita: Fără vreun gând anume.

4. *Athena:* Scumpule, încalci legile soției¹⁸, fiindcă stai de vorbă doar cu Afrodita.

Hermes: Dar ce rău vă fac și cu ce v-am păgubit? Afrodita m-a întrebat doar dacă Paris e însurat.

Athena: Pentru ce se amestecă în toate?

Hermes: Nu știu! Spune că întrebarea asta i-a trecut întâmplător prin cap și că a pus-o așa, într-o doară!

Athena: Atunci, spune-mi și mie: e burlac?

Hermes: Se pare că nu.

Athena: Îi plac poate faptele de arme? Nu cumva râvnește la slavă? Sau poate că nu e decât un simplu păzitor de boi?

Hermes: Care-i adevărul n-aș putea să-ți spun. Bănuiesc însă că un flăcău ca el râvnește la astfel de lucruri și că dorește să fie cel dintâi în lupte.

Afrodita: Vezi? Eu nu mă supăr și nu-ți aduc învinuiri că vorbești doar cu ea. Căci Afrodita nu-i urăcioasă din fire. Cum să se supere pentru atâta lucru?

Hermes: Și Athena mi-a pus cam aceeași întrebare. De aceea, să nu te necăjești și să nu-ți închipui că ești mai prejos decât ea. N-am făcut altceva decât să-i dau și ei un răspuns foarte simplu.

5. Dar, tot luându-ne cu vorba, iată că am ajuns mult dincolo de stele și că ne apropiem de Frigia. Pot desluși bine muntele Ida și Gargarul în întregime. Ba, dacă nu mă înșel, îl văd chiar pe judecătorul vostru, pe Paris.

Hera: Unde este? Nu-l zăresc.

Hermes: Îndreaptă-ți privirea într-acolo, Hera, la stânga, nu spre vârful muntelui! Cercetează coasta unde se află peștera și unde se vede o turmă!

Hera: Turma n-o văd încă.

Hermes: Cum? Încă nu zărești boii aceia mici? Ia-te după degetul meu! Uite-l! Înaintează de pe la mijlocul stâncilor, iar dinspre piscul stâncii un om aleargă cu un toiag în mână, pentru a împiedica turma să se împrăștie.

Hera: Îl văd acum... dacă-i acela...

Hermes: Ei e! Fiindcă ne-am apropiat ele el, să coborâm – dacă vreți – pe pământ, și s-o pomim la pas, ca să nu se sperie când așa, pe nepusă masă, s-o trezi cu noi pogorâți din înaltul cerului.

Hera: Ai dreptate! Să facem precum spui! Iată-ne jos. Acum, se cuvine ca tu, Afrodita, s-o iei înaintea și să ne fii călăuză. Cred că știi bine locurile astea, pentru că – după câte se spune – ai coborât adeseori pe-aci ca să-l întâlnești pe Anhise.

Afrodita: Hera, de zeflemelile tale nu mă sinchiesc prea mult.

6. *Hermes:* Am să vă călăuzesc eu. Căci am petrecut o vreme pe Ida, atunci când Zeus îl îndrăgise pe tânărul frigian¹⁹. Adeseori am venit pe aceste meleaguri, trimis de Zeus ca să-l iscodesc pe băiat. După ce Zeus s-a prefăcut în vultur, zburam și eu alături de el și-l ajutam să poarte povara tânărului cei frumos. Iar dacă țin bine minte, de pe stânca asta l-a răpit Zeus. Ganymede tocmai cânta turmei sale din syrinx²⁰. Zeus coborî din înălțimi, îl prinse ușurel de spate, cu ghearele, ținând în plisc tiara pe care Ganymede o purta pe cap, și-l ridică pe băiat în văzduhuri. Însăpăimântat, Ganymede, cu capul întors, privea către zeu. I-am ridicat atunci de pe pământ syrinxul, pe care, de spaimă, băiatul îl scăpase din mâini și... Dar iată-l pe judecător aproape de noi. Să mergem să-i dăm ziua bună.

7. Bună vreme, păstorule!

Paris: Bună să-ți fie inima, flăcăule! Cine ești și de ce ai venit pe-aici? Cine sunt femeile care te însoțesc? Frumoase cum sunt, nu se cuvine să cutreiere munții.

Hermes: N-ai de-a face cu femei ca toate femeile, Paris. Înaintea ochilor tăi se află Hera, Athena și Afrodita, Eu sunt Hermes și am fost trimis la tine de către Zeus. Dar pentru ce tremuri? De ce te-ai îngălbenit la față? Nu-ți fie teamă! Nu te pândește nicio primejdie. Zeus ți-a poruncit să fii judecătorul frumuseții lor. Spunea că, frumos cum ești și meșter în ale dragostei, ție trebuie să-ți fie încredințată hotărârea într-o pricină ca aceasta. Citind ce scrie pe măr, ai să știi ce răsplată va câștiga biruitoarea la întrecere.

Paris: Arată-mi-l, ca să-mi dau și eu seama despre ce e vorba. Pe măr scrie: „Să fie al celei mai frumoase!” Dar, stăpâne Hermes, cum s-ar putea ca eu – un muritor, un biet țăran de rând – să ajung judecător într-o pricină care iese din făgașul obișnuit și care trece dincolo de priceperea unui paznic de vite? O atare hotărâre ar fi mai degrabă pe

măsura orășenilor celor subțiri. Cât despre mine, mi-aș putea da seama cel mult, atât cât am învățat și eu în meseria mea, care anume dintre două capre sau junici e mai frumoasă.

8. Dar aceste zeițe sunt una mai frumoasă ca alta, și nu știu cum ar putea cineva să-și ia privirile de la una ca să le îndrepte spre alta. Nici nu-ți poți lua ochii de la o priveliște ca asta! E de ajuns ca ochii să-ți fi căzut pe oricare colțișor al acestei priveliști, că au și încremenit, fermecați de ce le-a fost dat să vadă. Dacă, plimbându-și privirea, omul mai zărește și altă parte a trupului acestor zeițe, atunci și aceea i se pare atât de minunată, că iar rămâne încremenit. Dar nici ceea ce văzuse mai înainte nu-i dă pace. Frumusețea acestor zeițe m-a cucerit, m-a pironit locului. Tare mi-i ciudă că ființa mea nu-i toată numai ochi – asemenea lui Argus – ca să privesc cu întregul trup. Și, dacă e să judec pe dreptate, socot că s-ar cuveni să le dau tuturor mărul. Se mai adaugă, însă, și altceva: una dintre zeițe se întâmplă să fie sora și soția lui Zeus, iar celelalte, fiecele sale. Ei bine, această împrejurare îngreunează și mai mult hotărârea ce mi se cere.

Hermes: Nici eu nu sunt mai lămurit. Dar, vrei, nu vrei, trebuie să împlinești porunca lui Zeus.

9. *Paris:* De-un singur lucru măcar încredințează-le tu, Hermes, pe zeițe: cele două care vor fi pierdut la judecată să nu se înciudeze împotriva-mi, ci să fie încredințate că numai ochii mei vor fi greșit.

Hermes: Mi-au spus că vor face întocmai. Dar e timpul să-ți aduci judecata la îndeplinire.

Paris: Am să încerc! Ce pot să fac? Aș vrea însă mai întâi să știu dacă va fi de ajuns să le privesc așa cum sunt, ori poate are să fie nevoie să le văd despuiate, pentru o cercetare cu de-amănuntul.

Hermes: Hotărăște tu, că doar tu ești judecător, și poruncește ce vrei!

Paris: Dacă e după mine, aș vrea să le văd goale.

Hermes: Haideti, zeitelor, lepădați veșmintele! Iar tu, fă-ți cercetarea! Eu voi întoarce capul.

10. *Hera:* Foarte bine, dragă Paris. Îmi voi scoate eu cea dintâi veșmintele, ca să-ți poți da seama că nu numai brațele îmi sunt albe și că nu numai ochii mei cei atât de mari sunt mândria mea, ci că întreaga-mi făptură e la fel de frumoasă.

Paris: Leapădă-ți și tu veșmintele, Afrodita!